Lausunto
7.11.2024

Sivistysvaliokunta

Lausuntopyyntö HE 161/2024 vp

HE 161/2024 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi ammatillisen koulutuksen toiminnanohjauksen kokeilusta ja siihen liittyviksi laeiksi

Suomen Oppisopimusosaajat ry kiittää mahdollisuudesta lausua sivistysvaliokunnalle hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi ammatillisen koulutuksen toiminnan ohjauksen kokeilusta ja siihen liittyvistä laeista. On hyvä, että hallitusohjelmassa on tunnistettu ammatillisen koulutuksen kaksoistehtävä oppivelvollisten kouluttamisessa ja aikuisten jatkuvassa oppimisessa. Lausunnon kohteena olevat lait ovat tärkeitä, sillä ammatillisella koulutuksella on merkittävä rooli suomalaisen työelämän osaamistarpeisiin vastaamisessa ja koulutuksen jälkeisessä työllistymisessä.

Esitetyt muutokset pyrkivät vahvistamaan ammatillisen koulutuksen vaikuttavuutta ja tuloksellisuutta sekä varmistamaan, että koulutus vastaa työelämän tarpeisiin ja edistää opiskelijoiden työllistymistä ja jatko-opintoihin siirtymistä.

Yleistä

Suomen Oppisopimusosaajat ry esittää huolensa ammatilliseen koulutukseen kohdistuneista säästöistä. Ammatilliseen koulutukseen ei voi kohdentaa enää yhtään enempää rahoituksen leikkauksia, jotta nykyistä tutkintorakennetta (ml. ammatti- ja erikoisammattitutkinnot) voidaan ylläpitää sekä järjestää koulutusta saavutettavasti eri puolella Suomea.

Erityinen huoli kohdistuu aikuiskoulutuksen leikkauksiin. Ne ovat kohtuuttomia ja heikentävät merkittävästi aikuisten mahdollisuuksia kohottaa omaa osaamistasoaan sekä vaihtaa ammattia. Monet yhteiskunnan kannalta keskeiset toimialat/sektorit käyttävät oppisopimuskoulutusta aikuisten osaamisen ylläpidossa ja vahvistamisessa. Aikuisten oppisopimuskoulutuksella voidaan edistää osaavan työvoiman saamista ja työelämän joustavuutta kustannustehokkaasti.

Rahoituksen tulee tukea polkuja kouluttautua syvälliseksi ammattiosaajaksi. On tärkeää huomioida, että ammatti- ja erikoisammattitutkintojen suorittajilla tarkoituksenmukainen pohjakoulutus on usein ammatillinen perustutkinto. Tällainen polku on esimerkiksi talotekniikan perustutkinnosta kylmäasentajan ammattitutkintoon ja talotekniikan erikoisammattitutkinnon kylmätekniikan osaamisalalle. Jos rahoitus ei kannusta kouluttamaan näitä osaajia (joilla on jo aikaisempi tutkinto), osaajat häviävät Suomesta. Nämä osaajat eivät myöskään ole välttämättä välillä työttöminä (mikä on yhteiskunnallisesti hyvä asia), mutta tällä rahoitusuudistuksella siitä rangaistaan. Koulutuksen järjestäjät voivat joutua asettamaan

opiskelumaksuja, jotka voivat vaikuttaa pienellä palkalla työskentelevien sekä pk-yrittäjien halukkuuteen hakeutua koulutukseen.

Haluamme muistuttaa, että yrittäjän oppisopimuskoulutus on ainutlaatuinen tapa kehittää yrittäjän oman substanssiosaamista tai yritystoimintaa. Vastaavaa ei ole muualla maailmassa. Yrittäjän oppisopimus perustuu aina siihen, että yrittäjä on työllinen eli yrittäjä. Yrittäjien oppisopimuskoulutusmahdollisuuksia ei tulisi rahoituksen pienentämisellä heikentää.

Suomen tutkintojen ja muiden osaamiskokonaisuuksien viitekehyksessä perustutkinnot sekä ammattitutkinnot tilastoidaan tällä hetkellä tasolle 4 sekä erikoisammattitutkinnot tasolle 5. Ammatti- ja erikoisammattitutkinnot tulisikin tulevaisuudessa nostaa tasoille 5 ja 6 vastaamaan niiden tuottamaa tosiasiallista osaamista.

Toiminnanohjauksen kokeilu

Suomen Oppisopimusosaajat ry pitää kokeilua kannatettavana. Esitetty ehdotus vaikuttaa kattavuudeltaan ja laajuudeltaan riittävältä. Kokeiluun valitaan lähtökohdiltaan erilaisia monialaisia koulutuksen järjestäjiä eri puolilta maata, jolloin alueelliset erityispiirteet voidaan huomioida. Tärkeää on varmistaa, että kokeiluun valittavilla koulutuksen järjestäjillä on tosiasialliset toiminnalliset ja taloudelliset mahdollisuudet joustavasti vastata alueen väestön ja työelämän tarpeisiin.

Kokeilulaissa ns. laajennettu oppisopimuskoulutuksen järjestämistehtävä rajattaisiin vain kokeiluluvan ulkopuolisiin tutkintoihin. Suomen Oppisopimusosaajat ry korostaa, että toiminnan ohjauksen kokeilussa mukana oleville tulee turvata nykyisen kaltaiset edellytykset laajennetun oppisopimuskoulutuksen järjestämiseen. Laajennetun oppisopimuksen avulla voidaan varmistaa, että työnantajat saavat alueellisesti kattavasti koulutettua osaavaa työvoimaa tarpeiden mukaan riippumatta alueen oppilaitosten järjestämisluvista.

Koska kokeilussa työelämän osaamistarpeisiin vastaaminen tulee korostumaan, oppisopimuskoulutusta kannattaa kokeilussa hyödyntää laajasti. Oppisopimuskoulutus on myös keskeisessä roolissa TE-palvelualueilla, joiden kanssa kokeiluluvan omaavan järjestäjän tulee myös toimia vahvassa yhteistyössä. Oppisopimuskoulutuksen laadukas järjestäminen edellyttää osaamista, joten koulutuksen järjestäjien tulee varmistaa henkilöstön osaaminen. Palkkatukioikeus työllistävälle yritykselle tulee säilyttää nykyisessä muodossa, kun opiskelija siirtyy työvoimakoulutuksesta oppisopimuskoulutukseen.

Kokeilun onnistumisen seurannassa Opetus- ja kulttuuriministeriön ja koulutuksenjärjestäjien väliset neljän vuoden välein toteutettavat neuvottelut ovat tärkeitä. Näillä varmistetaan koulutuksen vaikuttavuutta ja laatua, asetetaan ja seurataan tavoitteiden toteutumista ja voidaan yhteensovittaa kansallisia ja paikallisia tavoitteita.

Rahoitusjärjestelmä

Suomen Oppisopimusosaajat ry katsoo, että esitetyt muutokset rahoitusjärjestelmään eivät lisää riittävästi rahoituksen ennakoitavuutta eivätkä selkeytä nykyistä monimutkaista rahoitusmallia. Jotta rahoitusmallin vaikuttavuus varmistuisi, tarvittaisiin simulointilaskelmia erilaisiin tilanteisiin. Nyt koulutuksen järjestäjillä ei ole ajantasaisia tutkintokohtaisia työllistymistietoja. Lausunnolla oleva esityksestä ei selviä, minkälaiseen toimintaan ja opiskelijavalintaan ehdotettu rahoitusjärjestelmä viimekädessä kannustaa. Esityksestä nousee huoli, että erityisesti ammatti- ja erikoisammattitutkintojen rahoitus ja sitä kautta aikuisten oppisopimuskoulutuksen rahoitus heikkenee. Asetusluonnoksessa ammatillisen koulutuksen rahoituksen laskentaperusteista 6 §:ssä (Työllistymisen ja jatko-opintoihin siirtymisen perusteella myönnettävän perusrahoituksen laskenta), on kirjaus: Jos tutkinnon tai tutkinnon osan suorittanut työllistynyt tai jatko-opintoihin siirtynyt on tutkinnon suorittamisen aloittamista edeltävän vuoden lopussa ollut työllinen, painokerroin on 0.

Hallituksen esityksen mukaan ennen koulutusta työllisinä olleiden painoarvon vähentäminen on perusteltua, ettei kannusteta kouluttamaan liikaa helposti ja varmasti rahoitusta tuovia opiskelijoita. Suomen Oppisopimusosaajat ry:n näkemys poikkeaa hallituksen näkemyksestä. Työelämässä on paljon myös sellaisia henkilöitä, joilla ei ole aikaisempaa tutkintoa ja jotka työsuhteessaan oppisopimuksella hankkivat tutkinnon. On myös niitä, jotka työsuhteessa oppisopimuksella täydentävät osaamistaan esim. tutkinnon osilla. Näiden opiskelijoiden osalta on perusteltua tarjota työllisinä ollessaan koulutusta, sillä koulutus edistää työllisenä pysymistä. Oppisopimuskoulutuksessa on siis paljon opiskelijoita, jotka ovat olleet työsuhteessa opintojen alkaessa. Jos tällaisten opiskelijoiden osalta työllistymisen painokerroin on 0, vähentää se oppisopimuskoulutuksen kannattavuutta koulutuksen järjestäjille.

Oppisopimuksessa opiskelija on työsuhteessa ja näin ollen koko ajan veronmaksaja. On erittäin kustannustehokasta tarjota koulutusta työssä olevalle ja minimoida syrjäytymistä sekä työttömäksi joutumista. Tästä ei pitäisi rahoituksen pienentyä. Jos näin tehdään, se vähentää oppisopimuksen käyttöä. Koulutuksen järjestäjät käyttävät niitä muotoja, joita rahoitus tukee. Rahoitus ohjaa toimintaa. Tämä ei edistä hallitusohjelman kirjausta: hallitus edistää oppisopimuskoulutuksen käyttöä. Oppisopimuksen tekeminen työlliselle tarkoittaa käytännössä oppisopimuskoulutuksesta leikkaamista. Suomen Oppisopimusosaajat ry ehdottaa, että oppisopimusopiskelijoiden osalta työllisyyden painokerroin olisi 1, vaikka olisikin ollut työsuhteessa ennen opintojen aloitusta.

Suomen Oppisopimusosaajat ry kannattaa ammatillisen koulutuksen lain 105 §:n kirjausta opiskelijoilta perittävistä maksuista ammatti- ja erikoisammattitutkinnoista. Hienoa, että lausunnoista tullut palaute huomioidaan ja jatkovalmisteluissa ammatti- ja erikoisammattitutkinnoissa mahdollisuudet opiskelijamaksuihin säilytetään. Nyt koulutuksen järjestäjällä säilyy mahdollisuus periä opiskelijoilta kohtuullisia opiskelumaksuja, joilla osittain

katetaan koulutuksen järjestämisestä aiheutuvia kustannuksia. Suomen Oppisopimusosaat ry esittää, että koulutuksen järjestäjä voisi periä opiskelumaksun myös työnantajalta. Tämä mahdollisuus edistää aikuiskoulutuksen- ja oppisopimuskoulutuksen toteutumista

Oppimisen tuki

Hyvä, että lausunnoissa esiin nostettu huomio ammatillisen koulutuksen erilaisista toimintaympäristöistä (mm. työpaikalla käytännön tehtävissä tapahtuva osaamisen hankkiminen koulutus- ja oppisopimuksella), otettiin huomioon ja säännöstä tarkennettiin. Nyt §64 (Oikeus erityiseen tukeen) huomioi opiskelijan oikeuden saada erityistä tukea työpaikalla käytännön työtehtävien yhteydessä osana oppisopimukseen tai koulutussopimukseen perustuvaa koulutusta.

Sen sijaan §63 (Oikeus oppimisen tukeen) tämä kirjaus puuttuu. Myös tähän pykälään tulee kirjata, että opiskelijalla on oikeus oppimisen tukeen myös työpaikalla järjestettävässä koulutuksessa.

Suomen Oppisopimusosaajat ry ei kannata sitä, että erityinen tuki on sidottu vahvasti erityisopettajan antamaan erityisopetukseen. Se kaventaa merkittävästi opiskelijalle annettavaa erityistä tukea nykytilaan verrattuna.

Suomen Oppisopimusosaajat ry

Anna Mari Leinonen
hallituksen puheenjohtaja

Suomen Oppisopimusosaajat ry edistää oppisopimuskoulutusta antavien koulutusorganisaatioiden toimintaa sekä varmistaa ja kehittää oppisopimuskoulutuksen laatua osana työpaikalla järjestettävän koulutuksen kokonaisuutta, edistää työnantajien ja opiskelijoiden mahdollisuuksia saada oppisopimuspalveluita sekä seuraa ammatilliseen koulutukseen ja oppisopimuskoulutukseen liittyvää lainsäädäntöä.